

## IN MEMORIAM MOJE SJEĆANJE NA AKADEMIKA DRAGUTINA FELETARA

Cijeli moj povijesni opus vezan uz Podravinu ima duboke veze s Dragutinom Feletarom. Pola stoljeća bavim se poviješću Podravine, pri čemu tvrdim da moj interes za povijesne teme iz Podravine bez Dragutina Feletara ne bi bio tako dugotrajan i plodonosan, a niti tako različit. U razgovoru s njim shvatila sam da je Podravina i njena povijest najuže vezana uz mene, tj. uz kraj od Ferdinandovca, Đurđevca i Virja do Koprivnice, gdje nalazimo Peršiče (moju obitelj po majci) koji su došli iz Like i autohtone Kolare (obitelj po ocu), ali i mnoge prijatelje mojih predaka. Feletarovim indirektnim poticajem ja sam svoju povijesnu pažnju centrirala na Podravinu, iako je to ponekad bilo u koliziju s mojim službenim poslom i temama u sklopu znanstvenih projekata. Činjenica je kako su se u mnogo čemu Feletarovi i moji interesi često preklapali, a što je vidljivo iz knjige *Bibliographia Podraviana* koju je Dragutin Feletar zajedno s Hrvojem Petrićem objavio u Koprivnici 2001. godine. Ta je knjiga olakšala rad ne samo meni, nego i velikom broju drugih istraživača koji su potaknuti Feletarovim radovima, ali i njegovim uvodima te predgovorima shvatili vrijeme koje im omogućava slobodnije istraživanje, a preko njegove izdavačke aktivnosti i objavljivanje povijesnih, geografskih, demografskih i ostalih radova. Nadam se da će se ovaj izdavački val nastaviti zahvaljujući budućem angažmanu ne samo njegove djece, nego i velikog te dobro organiziranog tima suradnika koji je Feletar uspio okupiti.

Mnoge Feletarove ideje i poticaji su ostvareni, ali neke i dalje ostaju zadatak njegovih sljedbenika i novih mlađih istraživača koji pripadaju podravskom kulturnom krugu. Njegova i Petrićeva ideja o izdavanju knjiga u seriji *Grada za povijest Koprivnice* nije dovršena, a i serija *Biblioteka Historia Croatica* čeka svoje autore i poslije stotog sveska. Dakako da nitko ne može ostvariti ovako velik opus bez suradnika i bez financijske pomoći zavičajne sredine, a Feletar se u tome dobro snalazio pridonoseći svojom popularnošću dobrobiti cijele Podravine. Tako je Koprivnica postala značajno mjesto za održavanje gotovo svakogodišnjih znanstvenih i stručnih skupova i sastanaka u suradnji s Povijesnim društvom Koprivnice, ali i drugim znanstvenim i kulturnim organizacijama. Nekadašnja predsjednica Povijesnog društva Koprivnica Ružica Špoljar, a sada i njena nasljednica Lidija Vranar imale su i imaju u tome veliku zaslugu uz pomoć brojnih suradnika, gotovo uvijek u sinergijskim učincima zajedno sa savjetima, energijom, sposobnostima i znanjem Dragutina Feletara.

Akademik Feletar mi nije nikada zaboravio spomenuti financijsku i moralnu podršku Grada Koprivnice, ali i Koprivničko-križevačke županije njegovim izdanjima. Pokretanje časopisa *Hrvatski zemljopis* preimenovanog kasnije lucidno u *Meridijani* osigurali su Feletaru i njegovoj izdavačkoj organizaciji sustav bez kojeg ne bi bilo moguće objavljivati taj hvale vrijedan prekrasan, ali i vrlo koristan časopis preko kojega se mogu dobiti potpune informacije i uvid u razne aspekte kulturnog djelovanja u Hrvatskoj.

Bez njegove pomoći i angažmana ne bi počeo izlaziti ni znanstveni časopis *Ekonomska i ekohistorija*. U prva četiri broja potpisana sam kao urednica toga časopisa, uz inicijatora Hrvoja Petrića, koji u to vrijeme još nije bio doktorirao pa nije formalno mogao samostalno biti urednikom. Nastojali smo zajedno dati podršku mlađim suradnicima kako bi časopis prokročio put na nacionalnom planu. Nakon mojeg povlačenja s uredničkog mjesta afirmacija časopisa napravljena je i na međunarodnom planu, pri čemu mislim da je Petriću maksimalnu podršku i savjete cijelo vrijeme davao Dragutin Feletar.

Uvijek prisutan na povijesnim i kulturnim događanjima Feletar je nevjerojatnom energijom pozitivno utjecao na područje geografije i povijesti, osobito demografije, izvršivši analizu kretanja stanovništva od 1857. do zadnjeg popisa i otvorivši mnoga važna pitanja. Takvim radom Feletar si je stvorio velik broj prijatelja i suradnika. Feletarova izdanja znatno su potaknula i moj interes za istraživanja i u ovim poznim godinama života te se jako veselim svakom novom broju časopisa i knjige. To je most koji me povezuje sa životom.

Dragutin Feletar je uspješno savladavao sve poteškoće koje su mu se javljale na putu i uvijek je iz raznih akcija izlazio veći i jači, sa sve jačim utjecajem na javna zbivanja u Hrvatskoj, ne oklijevajući ni od intervencija u političkom životu. Često je donosio vrlo rizične odluke koje su ga mogle učiniti većim, ali i upropastiti. Znao se uvijek povući u pravo vrijeme. Kao primjer takvog riskiranja ukazuje odluka

da tiska knjigu *Vukovar – vjekovni hrvatski grad na Dunavu* 1994. godine. Kada je Školska knjiga odustala od tiskanja, on je uložio goleme napore i žrtvovao zdravlje kako bi objavio luksuznu monografiju u kojoj je napisima raznih autora pa i mojima dokazana hrvatska vlasnost tog dijela hrvatskog Podunavlja, koje je mirnim putem reintegrirano u Hrvatsku Republiku bez krvi, ali dakako s mnogo znoja i napora kojima su pridonosili naponi Feletara i njegove ekipe. U pisanju te monografija surađivali sam s mnogima, od kojih posebice ističem Filipa Potrebicu. S njime sam imala mnogo dodirnih interesa i bila recenzent mnogih njegovih radova o gospodarstvu Slavonije i Srijema.

Akademik Dragutin Feletar bio je po užoj struci geograf, ali po širini svojeg interesa enciklopedist. Niti jedna tema ili znanstveno područje nisu mu bili strani pa sam sa zadovoljstvom prihvatila njegov ulazak u Hrvatsku akademiju znanosti i umjetnosti. Time je došlo do dodatnog jačanje Feletarova utjecaja na području Bjelovara i Križevaca, čime je obuhvaćena cijela sjeverozapadna Hrvatska od Mure i Drave odnosno od Ivančice do Virovitice. No osim toga širenja utjecaja, Feletar je svoj interes zasnivao na mnogim strukama na širokom teritoriju, kako prostorno tako i vremenski, pa je na mnogim područjima ostavio neizbrisiv trag koji će teško netko moći nadmašiti, ali koji će svakako biti dobar poticaj novim mladim istraživačima u budućnosti.

Iako je živio u vrlo dinamičnom političkom vremenu, kada su velike promjene zahvatile Hrvatsku nakon osamostaljenja i nakon toga ulaska u Europsku uniju, on je uspio spretno staviti interes za povijesna istraživanja iznad politike, u čemu je bio kvalitetan veliki meštar Družbe »Braća Hrvatskoga Zmaja« potaknuvši nastavak obnove dvorca u Ozlju koji je još između dva svjetska rata poklonjen tom društvu radi obnove i promoviranja. Na isti odnosno sličan način dr. Feletar je vratio u živo sjećanje naroda i djelovanje obitelji Zrinskih i Frankopana kroz spomenike i skupštine ne zanemarujući ni ulogu plemstva u očuvanju hrvatske povijesti, čime se približio aktivnosti kulturno-povijesnog društva Kajkavsko spravišće, koje je činilo nešto slično preko radova povjesničara umjetnosti objavljujući radove o starim crkvama koje su nam najistinitije potvrđivale našu burnu prošlost pa je tako otvoren dotad zatvoren dio povijesti o životu plemstva i crkve u Hrvatskoj.

Feletarovi uvodnici i predgovori su vrlo poticajni i možda bih ih trebalo tiskati kao posebnu knjigu jer odražavaju promjene u vremenu, ali činjenica je da su uvijek rezultirali nastajanjem novih tema. Zahvaljujući Feletaru danas Podravina s Međimurjem spada među predvodnike agilnosti u hrvatskoj historiografiji s naglašenom namjerom izlaska iz usko političkih tema. Njegovi uvodnici su dokumentirani, ali i optimistički i preporučuju razvoj te obnovu umjesto ratova i kriza pa ih možemo nazivati i



**Slika 1.** Akademik Dragutin Feletar čestita Miri Kolar na nagradi »Ivan Lučić« za životno djelo u NSK u Zagrebu 2017. godine (Foto: Petar Feletar)



Slika 2. Mira Kolar i Dragutin Feletar otvorili su spomen-ploču književnici i političarki Mari Matočec u Đurđevcu, u prosincu 2017. godine (Foto: Petar Feletar)

progresivnim medijima za razvijanje životnosti našeg naroda. Njegovi savjeti su konkretni i zasnivaju se na analizi života naroda određenog područja pa bismo te sugestije morali uzimati vrlo ozbiljno.

Mislim da upravo u tome leži tajna naše dugotrajne suradnje. Kao unuka mlinarskog poduzetnika Matije Peršića iz Virja, čija je žena bila Austrijanka Antonija Albrecht iz Graza, sa zadovoljstvom sam dočekala lijepo opremljeno Feletarovo izdanje monografije *Podravina, Prinos poznavanju gospodarskog razvoja sjeverozapadne Hrvatske*. Knjiga je izašla u Koprivnici 1973. u povodu 30. godišnjice prvog oslobođenja Koprivnice 7. studenoga 1943., a u njoj je objavljena i slika virovskog paromlina mojeg djeda. Feletar se nije ustručavao objaviti fotografiju tog mlina koji se ponosno smjestio kraj željezničke stanice u Virju. Kako bi došao do slike mlina, Feletar je pokušao na vrata moje majke Jelisave Peršić i ona mu je dala ono što je tražio privučena njegovim osobnim šarmom i umjerenim pristupom bivšoj vlasnici konfisciranog mlina. Bila sam prisutna tom susretu, a od tog vremena suradnja između Feletara i mene nije nikada prekinuta, premda na početku nije bila preotvorena.

Feletar je postao moj dobar duh, a ja sam – kada je monografija izašla – napisala prvi pozitivan prikaz tog izdanja u Časopisu za suvremenu povijest Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske u Zagrebu gdje sam tada radila kao asistentica. Sjećam se da se urednički odbor časopisa dvoumio treba li objaviti taj prikaz s obzirom na to da je Feletar tada bio samo Podravkin novinar koji je morao napustiti Čakovec radi događanja vezanih uz Hrvatsko proljeće, ali ipak su donijeli pozitivnu odluku i tako sam upravo ja napisala prvi pozitivan prikaz Feletarova rada na republičkoj razini. Mislim da mi to Feletar nije nikada zaboravio. Predosjećala sam da će ta knjiga biti početak brojnih drugih radova.

Radeći u Institutu za historiju radničkog pokreta dvadeset četiri godine, bila sam u mogućnosti konzultirati tamo čuvanu arhivsku dokumentaciju radničkog pokreta, na osnovi koje se mogla rekonstruirati povijest radničkog i partizanskog pokreta Hrvatske pa i boravak Josipa Broza kojeg su bile zatvorile lokalne vlasti. Nije isključeno da je zbog iskustava iz međuratnog razdoblja odlagao svoj posjet Koprivnici do 1971. godine. Iako sam imala obavezu rada na temi o položaju radništva Hrvatske u međuratnom razdoblju, ipak sam imala slobodu pisati i za Institut za radnički pokret Slavonije u Slavanskom Brodu

te za Vinkovce koji su mi objavili prvu knjigu koja je i danas osnova za povijest Vinkovaca u međuratnom razdoblju.

Feletarova monografija o Podravini shvaćenoj kao kraju uz Dravu od Varaždina do Virovitice i danas mi je stalno nadohvat ruke. U njoj je Feletar oživio prikaz razvoja industrije i uopće poduzetništva u Podravini, zanemarujući dotadašnje shvaćanje komunističke historiografije da sve počinje s Komunističkom partijom Hrvatske te kako je sve ono prije kapitalističko, loše i zanemarivo. Feletar je širom otvorio vrata pretkomunističkom razdoblju idući čak daleko u prošlost te su oživila i istraživanja ranog srednjeg vijeka. Mislim da ih je podržavao s jednakom upornošću kao i povijest recentnog vremena. Nitko od tadašnjih komunista nije imao snage napasti Feletarov pristup povijesti od čega su imali korist i povjesničari umjetnosti i znanstvenici drugih disciplina. Kunovečka buna 1903., Rudolf Horvat, Stjepan Radić i mnogi drugi događaji i ličnosti dobili su relevantno mjesto prema svojem značenju. Dakako, ta je promjena provedena polako, sustavno i nije joj se nitko suprotstavljao. No mislim da je Feletar imao mjeru širenja povijesnih tema i znao je dokle može ići.

Dragutin Feletar zaposlio se 1973. kao novinar u prehrambenoj industriji Podravka u Koprivnici imajući već iza sebe bogato radno, ali i životno iskustvo stečeno u Čakovcu gdje je bio proglašen nacionalistom iako je njegova aktivnost obogaćivala povijesne i geografske spoznaje. Zaposlivši se u Podravci kao novinar on nije oklijevao već je počeo istraživati gospodarski razvoj sjeverne Hrvatske uz konzultiranje naše zajedničke mentorice i vrlo korisne savjetodavke Miroslave Despot. I danas je »Podravina« vrlo korisna knjiga za upoznavanje prošlosti.

Feletarov pristup povijesnim istraživanjima slijedio je model pisanja kulturne povjesničarke Miroslave Despot koja je pak primijenila metodologiju Josipa Matasovića svrstavajući ekonomsku povijest pod kulturnu povijest, što je omogućilo širi pristup istraživanju povijesti, dakako onoj izvan dotadašnjeg klasnog okvira. Feletarov utjecaj na pokretanje i urednički rad tijekom izdavanja *Podravskog zbornika* 1975. bio je početak kontinuirane suradnje između mene i Podravine. Moji inicijali M. D. pod kojim mi je objavljen prvi članak u *Glasi Podravine* o boravku Josipa Broza i radničkog tribuna Ivana Krndelja zamijenili su od prvog broja *Podravskog zbornika* povijesni radovi različitog sadržaja, za što sam temelje nalazila u arhivu Institutu za historiju radničkog pokreta Hrvatske, koji je nastao izdavanjem građe iz arhiva upravnih i policijskih institucija Hrvatske, gdje sam radila prvo kao arhivist do 1965., a onda sam po želji i na direktan nalog direktora Instituta Franje Tuđmana dodijeljena na istraživanje položaja radnika Hrvatske u međuratnom razdoblju. Ovako široko zacrtani okvir mojih istraživanja pružio i je mogućnost da svake godine priredim jedan rad za Podravski zbornik, postavši time jedina autorica koja nije propustila obradu barem jedne teme za ovaj ugledni koprivnički godišnjak. Uživajući maksimalnu podršku Dragutina Feletara, koji je godinama bio formalni ili neformalni urednik Podravskog zbornika, moji su radovi uvijek prihvaćani gotovo bez kritike, što mi je omogućilo da oživim i teme kojima se nitko ranije nije bavio.

Feletar sam početkom 1970-ih prihvatila kao perspektivnog znanstvenog istraživača ekonomske i druge povijesti vezane uz Podravinu, ali tada nisam ni u snu mogla pretpostaviti kako će on daleko dospjeti i kakvu će aktivnost razviti na nebrojeno mnogo polja i područja. Bio je kao vjetar kojemu je sve dostupno. I drago mi je da sam prva ukazala na vrijednost njegova pristupa povijesti Podravine koja se zasnivala na opisu pojedinih privrednih poduzeća, osobito industrijskih, a industrija je i tema na kojoj je Feletar doktorirao.

Kasnije je, uz pomoć suradnika iz Povijesnog društva Koprivnica, imao mnogo hrabrosti organizirati i skup o povjesničaru dr. Rudolfu Horvatu, rođenom u Koprivnici, kojega je dotadašnja historiografija zanemarivala, da bi poslije spomenutog znanstvenog skupa mnogi pohrlili izdavati Horvatove rukopise, uključujući i Varaždin i Viroviticu, a i ja sam tomu dala izvjestan obol. Inače nisam u Horvatovim radovima našla nikakve radikalne nacionalističke tvrdnje, nego samo traženje da se Hrvati priznaju kao narod koji ima dugu povijest, ali i nesretan položaj na razmeđu Srednje Europe i Mediterana odnosno Istoka i Zapada. U svakom slučaju ovaj znanstveni skup, održan 3. studenoga 1997., izmijenio je gledanje na Rudolfa Horvata kao povjesničara, dok je njegova uloga kao političara još u istraživačkom razmatranju. Rudolf Horvat je, kao i Dragutin Feletar, smatrao da treba napisati pojedinačne monografije gradova i krajeva jer samo to daje osnovu za veliku sintezu hrvatske povijesti i uvida u

teritorijalnu podijeljenost Hrvatske kao posljedica gledišta državnika velikih država da smo previše raznoliki da budem jedan narod.

Nepobitna je činjenica da je Feletar poticanjem održavanja znanstvenih skupova u Koprivnici, uz obilnu suradnju Hrvoja Petrića, Ružice Špoljar i drugih, značajno ojačao važnost Koprivnice unutar hrvatske historiografija, potaknuvši i povijesna istraživanja koja su rezultirala posve drugačijim gledanjem na područje Podravine od paleolitika do danas. Povijesno društvo u Koprivnici djelovalo je godinama, u neku ruku, kao Feletarova produžena ruka i predstavljalo je poveznicu mnogih istraživača. Dakako kao Koprivničanki to mi je bilo vrlo drago te sam se i ja uključivala, gdje i kada sam mogla u te znanstvene ili stručne skupove.

Kao novinar u poduzeću Podravka, Feletar je svojim djelovanjem reklamirao tu najvažniju i najveću koprivničku industriju, izvanredno važnu za cijeli kraj te je popularizirao njeno djelovanje i reklamirao njene proizvode potaknuvši i osnivanje Muzeja prehrane, što je svakako ojačalo značaj Podravke u vrijeme kada su druge tvornice sličnog profila zaostajale u razvoju. Feletar je proučavao gravitacijski domet Podravke za šire područje ukazujući i na probleme i prometnu (ne)povezanost između Koprivnice i drugih mjesta, što je rezultiralo pozitivnim rješenjima na području prometa i obrazovanja. Feletar je uvijek povijest gospodarstva smatrao dijelom povijesti, pa i kulture, a galerija podravske naivaca u upravnoj zgradi Podravke ukazivala je na stvaralačku inventivnost na području umjetnosti u Podravini i poticala daljnji razvoj naivne umjetnosti i kulture uopće.

Poduzeće Podravka postalo je mecena podravske kulture dobrim dijelom zahvaljujući pisanju i drugom djelovanju Feletara. Zbog živa duha, neusiljenog ponašanja i dobrog odnosa s ljudima on je ubrzo postao vodeća osoba kulturnih događanja u Podravini, pazeći da ne dođe u sukob s onima koji su gledali na povijest drugačije nego on. Ponovno je uspostavio vezu i s Međimurjem te je za povijesno značenje tog područja objavio nekoliko značajnih naslova. Iako je postao značajna osoba i na nivou Hrvatske, proširujući neumorno tijekom svojeg života povijesni interes na cijelu Hrvatsku pa i šire, izdavanjem povijesnih i geografskih udžbenika za gimnaziju i stručne škole stekao je velik značaj i u domeni povijesno-geografskog obrazovanja mladih generacija, pa je i mene uključio kao povremenog suradnika. Upravo u povezivanju ove dvije znanstvene discipline Feletar je načinio most koji mu je omogućio širi pristup koji znatno mijenja gledanje na opći razvoj društva dajući od 1980-ih važno mjesto ekologiji i drugim do tada zanemarenim aspektima.

Dragutin Feletar bio je veliki radnik i prepun ideja te mu u tome nitko nije mogao konkurirati. Ja sam s velikom pažnjom, gotovo divljenjem pratila Feletarove uratke i akcije. Znao je da treba početi skromno pa je i počeo od proučavanja rukopisa dr. Leandera Brozovića objavivši ih 1978. kao knjigu te je to bio početak jednog velikog projekta kojim se i danas bavi mnogo istraživača, slijedeći otvoreni put ranijih prethodnika. No Dragutin Feletar ga je daleko nadmašio iskoristivši prosperitet Podravine u doba najvećeg uzleta Podravke. Nema gotovo niti jedne privredne grane kojoj Feletar nije dao svoj obol. S Feletarom sam objavila monografiju o tvornici turpija Faber u Zagrebu 1986. pod nazivom *Radna organizacija »Jugorapid« 1855. do 1985. godine*. Nažalost, ta je tvornica kasnije propala kao mnoge tvornice metaloprerađivačke struke. Feletar je uvijek pošteno citirao moje radove i pomogao mi tiskati sve što sam napisala o Podravini i njenim ljudima.

Susretala sam se s Feletarom i preko časopisa KAJ gdje je urednik Draganić uvukao u suradnju mnoge povjesničare pa i dr. Dragutina Pavličevića, dr. Ivana Očaka, dr. Miroslavu Despot, pa i mene. Feletarovo objavljivanje u KAJ-u, privuklo je pažnju historičara sjeverne Hrvatske pa i tadašnjeg direktora Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske dr. Zlatka Čepe. On je naručio kod Feletara izradu poglavlja o poslijeratnom razvitku za monografiju Peščenica, tada posebne zagrebačke općine. Sklopljen je ugovor po kojem je Feletar imao znatno veći honorar od nas ostalih autora. Kada je to upravi odbor Instituta Čepi prigovorio zbog takvog postupka, on je rekao: »Da platit ću mu više nego drugima jer Feletar kao geograf i povjesničar jedini može sintetizirati kompliciranu povijest jednog dijela Zagreba i napisati zanimljiv i dokumentiran tekst na tu temu.« I odbor je usvojio zaključak. Nažalost, taj rad o Peščenici nije nikada otisnut te je do danas ostao u rukopisu, zato što su zagrebačke pojedinačne općine ukinute te je stvorena velika općina tj. grad Zagreb kakav danas poznajemo.

Nakon što je pokrenuo svoju Nakladnu kuću »Dr. Feletar« 1993. upravo je moja knjiga o književnici i političarki Mari Matočec bila prvo izdanje novog poduzeća. Moja velika zahvalnost Feletaru je što je omogućio da hrvatska javnost sazna o književnici Mari Matočec koja je kao žena odigrala veliku ulogu u hrvatskoj povijesti djelujući u okvirima Hrvatske seljačke stranke. Ta me knjiga spasila od otpusta s mjesta redovnog profesora na Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, gdje su me neki, ne poznajući me dovoljno, smatrali profesorom koji predaje marksističku teoriju, iako to nije bilo točno. Zahvaljujući toj knjizi moj je interes prebačen na povijest Stjepana Radića o kojemu sam već prije nešto pisala, ali Radićeva stranka nije nikada bila moja glavna tema, jer su se njome bavili prof. dr. Ljubo Boban i njegova supruga dr. Branka Boban. Tu i tamo sam popunjavala praznine koje su nastale prihvaćanjem stava da je sve u Hrvatskoj seljačkoj stranci potjecalo od braće Radić. Oni su se oslanjali na suradnju s najboljim suradnicima, a tih je bilo nekoliko i o njima se do tada nije pisalo.

Ja sam se prihvatila Mare Matočec pa onda Josipa Predavca, Sigismunda Čajkovca, Đure Basaričeka i drugih te i danas smatram da su na političke stavove Stjepana Radića poslije Prvoga svjetskog rata utjecali njegovi suradnici, što smo Hrvoje Petrić i ja dokazali u našoj knjizi o povijesti seljačkog pokrata u Podravini do 1945., a koja ne bi bila objavljena bez zalaganja Dragutina Feletara. Uz to sam i danas izuzetno ponosna na knjigu o Mari Matočec. To je jedina knjiga koju sam uspjela uklopiti u projekt koji je financiralo Ministarstvo znanosti, pri čemu je na moje poznavanje seljačkog pokreta utjecala suradnja s dr. Zdenkom Šimončić-Bobetko koja se bavila istraživanjem agrarne reforme i kolonizacije u Hrvatskoj od 1918. do 1941. godine, a nakon njene prerane smrti preuzela sam obavezu da promoviram skupno rezultate njenih istraživanja. Radićevim pokretom bavilo se dosta povjesničara, ali ja sam pažnju obratila na manje poznatu političko-socijalnu aktivnost braće Radić i njihovih suradnika, od kojih sam neke rezultate objavila u časopisu *Podravina* koji su uređivali Hrvoje Petrić i Dragutin Feletar.

Feletar mi je objavio u svojoj izdavačkoj kući kao 15. knjigu u seriji posebnih izdanja, a uz financijsku pomoć Virja i Koprivničko-križevačke županije, zapise pod nazivom *Podravski kaleidoskop*. To je bilo 2015., a u toj sam knjizi ispričala svoja sjećanja na moj život u Koprivnici i Virju. Knjiga je naišla na dobar prihvata, a čini mi se da je potaknula i neke druge pisce da posegnu za vlastitim sjeća-



**Slika 3.** Akademik Dragutin Feletar, Mira Kolar i Hrvoje Petrić u Bjelovaru 2018. godine (Foto: Petar Feletar)



**Slika 4.** Dragutin Feletar opskrbljuje Miru Kolar literaturom u vrijeme pandemije bolesti COVID-19 (Foto: Hrvoje Petrić)

njima te da ispričaju iskreno što u doživjeli u djetinjstvu i mladosti.

U međuvremenu je dr. Dragutin Feletar ostvario gotovo nedostižnu znanstvenu karijeru na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u Zagrebu prešavši od 1983. do 2007., kada je otišao u mirovinu, sve stupnjeve znanstvenika i profesora, pa i dekana na Prirodoslovno-matematičkom fakultetu u kojem je svojstvu proveo preseljenje dijela fakulteta na novu lokaciju pokraj Instituta »Ruđer Bošković«.

Nedostižan je broj održanih Feletarovih predavanja na drugim fakultetima u zemlji i u inozemstvu koje je marljivo provodio promovirajući dugo industrijsku geografiju i zainteresirajući za svoj pristup povijesno-geografskim istraživanjima velik broj studenata. No nikada nije zanemario svoju ulogu u kulturi Podravine te je većina toga što je izlazilo u Podravini bilo na jedan način potaknuto ili podržano, recenzirano, uređeno, a često i

financirano djelomično ili potpuno uz podršku Feletara.

Posebno me razveselilo kada je objavljena Feletarova knjiga *Splavarstvo na Dravi* u kojoj je na nevjerojatno jednostavan i jasan način prikazao važnost riječnog prometa, ali i drvne industrije na Dravi, što je ujedno i bitan prilog povijesti Drave od obronaka Alpi do ušća u Dunav. I za ovu knjigu sam napisala prikaz u časopisu *Podravina* i jako mi je drago da je taj prikaz Feletar imao priliku vidjeti za života. Posebno mi je na tome zahvalio jer je smatrao da ta knjiga odaje njegov poseban odnos i prema rodnom kraju i prema toj nekad zlatonosnoj rijeci.

S godinama je naša suradnja postala neizravna, ali redovita. Sve što sam napisala i ponudila za časopis *Podravina* bilo je tiskano bez ikakvih rasprava. Podravci su me prihvatili kao svoju povjesničarku, a ja sam vrlo ponosna na to prihvaćanje, premda me tjelesna snaga posljednjih godina ograničila u češćim dolascima u Podravinu. Posebno me razveselilo kada mi je Dragutin Feletar darovao novo prijenosno računalo, koje je kupljeno uz posredovanje sina Petra i od njega mi dostavljeno točno dva tjedna prije smrti akademika. Time mi je učinio veliku uslugu omogućivši da nastavim pisanje dokle god ću moći.

Svakako treba istaknuti Feletarovu elastičnost u prilagođivanju novim trendovima, a da pritom ne izgubi vjerodostojnost. On je 1994. pokrenuo časopis za povijest i geografiju *Hrvatski zemljopis*, preimenovavši ga pod utjecajem globalizacije u *Meridijane*, što mu je omogućilo proširenje tema, a danas je to časopis za zemljopis, povijest, ekologiju i putovanja. Časopis pruža mogućnost autorima raznih disciplina da u njemu sudjeluju svojim zanimljivim novim priložima, a vrijedne spomena su i detaljne informacije o događajima u suvremenom svijetu. Obavještava i o izlasku novih knjiga, što je vrlo korisno. Feletar je i kao Akademik vodio računa o budućnosti svojeg velikog djela. Pobrinuo se da osposobi vrijedne kadrove koji će nastaviti njegovo djelo pa najiskrenije želim da se to i ostvari. Njegova djeca

Petra Somek i Petar Feletar u granicama mogućnosti će nastojati nastaviti gdje je dr. Dragutin Feletar stao, u čemu će im zasigurno pomoći vjerni suradnici koje je akademik ostavio.

Ja nikada neću zaboraviti ovog velikog čovjeka. Recenzent sam mnogih monografija koje je izdavao, na što sam vrlo ponosna jer smatram da bez pojedinačnih monografija mjesta nema ni mogućnosti cjelovite sinteze hrvatske povijesti. Feletar je shvatio da na jedinstvu Hrvatske treba raditi i da treba činiti mnogo, dakle sve da umjesto nesloge bude sloge, a umjesto zastoja napredak. Taj je zadatak akademik Feletar ozbiljno pokrenuo i danas mnoga mjesta u Podravini imaju svoju napisanu povijest, no taj proces svakako treba nastaviti.

Neću se nikada moći odužiti akademiku Dragutinu Feletaru za njegovo dobro mišljenje koje je objavio sa sinom Petrom u Zborniku koji je otisnut u povodu moje 80-godišnjice 2013. godine. To mi je dalo poticaj da nastavim raditi i istraživati i poslije 80. godine života, što sam uspješno provela do 90., ali sada istraživanje i pisanje idu sve teže.

Uostalom, ne mogu sama suditi o svojem doprinosu. To neka vrednuju drugi s obzirom na to da je naš znanstveni život tako uređen da poslije odlaska u mirovinu više nemaš nikakva prava na znanstvenom polju ako nisi akademik ili profesor emeritus. A ja to nisam uspjela dostići pa je moje pisanje samo rezultat interesa i ljubavi za rodni kraj te, osim Podravine i Vinkovaca, gotovo da i ne sudjelujem u pisanju radova o drugim područjima jer godine čine svoje.

Žao mi je što je akademik Feletar umro tako rano. On je gotovo deset godina mlađi od mene i da mu je podaren dulji život, ostvario bi još mnogo dobrih i značajnih djela. No život čovjeka je ograničen i nitko mu ne zna kraj. Stoga radimo dok možemo i prisjećajmo se uvijek sa zahvalnošću onih koji su nam bili prijatelji, suradnici, učitelji i učenici. Svi su oni dali obol obogativši naš život. Hvala i mojem prijatelju, tom nesebičnom čovjeku koji je sam postigao najviše što je mogao i kao zmajevac i kao profesor na fakultetu i kao geograf i kao povjesničar, ali i kao pjesnik i novinar, koji je svojim bivstvom obogaćivao naš život. Dužni smo prisjećati se velikog doprinosa akademika Dragutina Feletara znanstvenim istraživanjima Drave, Podravine i Međimurje, upozoravanjem na demografske gubitke Hrvatske, ali i na mogućnosti razvoja. Sjetimo se kako je stajala povijest Podravine prije nego što se Dragutin Feletar uključio u izdavačku aktivnost, a kakovim bogatstvom raspoložemo danas. Moramo biti ponosni što je Feletar sa svojom ekipom stvorio, a želim da se održi na okupu ekipa koju je formirao i dulje poučavao. Jer Podravci i Međimurci nisu bogati, ali su marljivi i uvijek spremni učiti i znanje primjenjivati u svojem radu, ma kako taj rad bio mučan i dugotrajan.

Tijekom godina se između nas uspostavilo jedno posebno povjerenje i prijateljstvo, bez mnogo riječi. Svake godine uoči novogodišnjih praznika među prvima je stizala čestitka od akademika Feletara i njegova izdavačke kuće, što mi je bilo jako važno u vremenu nakon mog umirovljenja 2003. godine. Feletar me poticalo na rad u mirovini uvijek govoreći da nikada ne treba stati pa me svojim primjerom, i a i mnogim člancima u *Meridijanima* usmjeravao na razmišljanje o velikim promjenama koje su doživjeli naša mlada država i njen narod. Zadnjih nekoliko godina gotovo se nismo susretali jer sam ja morala odustati zbog zdravlja od sudjelovanja na stručnim i znanstvenim skupovima, ali do mene je ipak stizala poštom ili preko prijatelja i suradnika većina knjiga koje su izdali Meridijani. Za mene je dan kada sam dobila novu knjigu uvijek bio kao neki praznik.

Svojom osobnošću i primjerom akademik Dragutin Feletar bio je inicijator i pratitelj najvažnijih povijesno-kulturnih i drugih akcija u Podravini, pa je tako i trećina mojih radova, onih koji su vezani uz Podravinu, nastala na njegov poticaj. Uvijek je govorio da nikada ne treba stati, vodeći dakako računa o vremenu i mogućnostima.

Vrlo mi je žao da je akademik Feletar izgubio posljednju bitku i najvažniju borbu u svojem životu. Mnogo prerano! Gubitak akademika Feletara osjećam kao ogromni gubitak koji je zadesio kulturu i znanost u našoj domovini, a taj je gubitak na području Podravine i Međimurja, pa i cijele Hrvatske nenadoknativ.